

Dat komt bij ons op school niet voor..

Psychotrauma komt veel vaker voor dan er lange tijd gedacht werd. Wetenschappelijke onderzoeken wijzen dat telkens weer uit. Prof. dr. Frits boer, emeritus-hoogleraar kinder- en jeugdpsychiatrie, die het voorwoord voor *De traumasensitieve school* schreef, bevestigt dit ook: in elke klas zit gemiddeld een kind met een psychotrauma.

Er zijn kinderen die eenmalig een traumatische gebeurtenis meemaken (enkelvoudig trauma of type 1 trauma. Maar bij het lezen van mijn boek moet je vooral denken aan kinderen die eigenlijk lijden aan vroegkinderlijk chronisch trauma (ook wel complex trauma of type 2 trauma geheten).^[1] Zij ontwikkelen een dergelijk trauma doordat ze herhaaldelijk ingrijpende gebeurtenissen hebben meegemaakt (of nog meemaken). Een ongemakkelijk besef vind ik dat altijd. Het niet erkennen en benoemen van de mishandeling leidt echter tot een trauma dat impact kan hebben op de volgende generatie.^[2]

De ontwikkeling op het kindergebrein is enorm.^[3] Het laatste decennium is dat steeds vaker vastgesteld. Wetenschappers als Van der Kolk^[4] en Perry^[5], hebben de invloed van psychotrauma op het gedrag van kinderen en jongeren uitgebreid onderzocht. Het brein van deze kinderen is letterlijk anders ontwikkeld. Het is 'wired for danger.' Helaas zie je dat terug in de klas. Daarover vertel ik meer in mijn boek. Een ding kan ik daar nog wel over zeggen: onze 'gewone' manier van belonen en straffen helpt niet bij deze kinderen en jongeren, net zomin als schorsen of verwijderden van school.

Het meest belangrijke en ook het meest lastige is dat kinderen en jongeren met psychotrauma een kalme volwassene nodig hebben. Leony Coppens noemde dat 'de leerkracht als co-regulator.'^[6] Ik denk dat zij dat prima verwoordde: deze kinderen en jongeren hebben een volwassene nodig om te kunnen kalmeren als zij 'in staat van alarm' zijn bij vermeend gevaar (wat er in de klas meestal niet is).

Verder blijkt uit interviews die ik voor mijn boek gehouden heb met jongeren die in hun jeugd moeilijke tijden doormaakten elke keer hetzelfde: zij wilden dat er een volwassene/ leerkracht was geweest, die echt had gevraagd hoe het met ze ging. Die hen echt 'zag.'

In feite is een traumasensitieve aanpak goed voor alle kinderen en jongeren. Het is ook niet een geheel nieuwe aanpak of een bepaald format. Het is veeleer een manier van kijken achter het gedrag dat deze kinderen en jongeren soms laten zien. Het is een open houding van de leraar die vraagt 'Waarom doe je dat?', maar die vraagt (in oprechte nieuwsgierigheid) 'Wat gebeurde er?' Het is een aanpak waarbij je soms je eerste reactie opzij moet zetten. Dat is hartstikke moeilijk. Een leerling die je voor van alles uitmaakt, die geen contact lijkt te willen positief blijven benaderen: ga er maar aanstaan. Als mensen zich de jongeren uit het programma Dreamschool voor de geest kunnen halen, hebben ze een beetje een idee van welk gedrag je soms kunt zien.

De leraar moet voortdurend beseffen dat dit gedrag voor die kinderen een functie heeft, ook al lijkt het vanuit ons bezien alleen maar onbeschoft, teruggetrokken en inadequaat. Het is in feite hun normale reactie op de abnormale omstandigheden die ze hebben meegemaakt (of nog meemaken).

Ik noemde al de kalme volwassene die echt in gesprek gaat met deze kinderen en jongeren. Je kunt verder ook denken aan zeer voorspelbaar zijn: je zegt wat je doet en je doet wat je zegt. Ook de dag zichtbaar voorspelbaar maken, vertellen wat er verwacht wordt en wat er komt, helpt kalmeren.

Veranderingen zijn voor een getraumatiseerd brein angstige momenten. Deze kinderen komen immers uit een situatie waarbij juist die onvoorspelbaarheid zorgde voor spanning. Je wist nooit wanneer de ellende zou beginnen, alleen dát de ellende zou beginnen. Het kan daarom lonen om overgangsmomenten tussen lessen meer te structureren., door bijvoorbeeld de tijd aan te geven en zichtbaar te maken, te vertellen wat er ná de overgang komt of van je verwacht wordt, enz. Je ziet dat het vaak in hele kleine zaken zit, toch is het goed nadenken over deze kleine hulpmiddelen van groot belang.

Het is ook goed om te beseffen dat de invloed van trauma zich niet alleen uitstrekt tot het gedrag. Ook het leren kan er significant door gehinderd worden.^[7] De constante stress heeft invloed op onder andere werkgeheugen en concentratie. Bovendien hebben veel getraumatiseerde kinderen moeite met oorzaak gevolg denken.

Het meest belangrijkste is dat we de volgens mij heersende algemene gedachte dat het kind 'kiest' voor bepaald gedrag overboord moeten gooien.^[8] Het kind kiest niet. Het brein van het kind staat in overlevingsstand. Daarbij hoort niet rekening houden met anderen, daarbij hoort ook niet logisch nadenken en plannen van je handelingen. De toekomst bestaat uit de volgende 15 seconden. Het brein denkt dat je moet overleven en handelt dienovereenkomstig.

Dat gezegd hebbende: het betekent allerm minst een pleidooi om elk gedrag goed te vinden. Juist getraumatiseerde kinderen en jongeren hebben iemand nodig die grenzen stelt. Over de manier waarop je dat doet, moet je zorgvuldig nadenken.

Als laatste misschien ter overdenking. In de VS, Canada en Australië zijn schoolbesturen, overheden en leraren al meer dan tien jaar bezig met het opzetten van trauma-informed schools. Het is daar al heel gewoon. In ons land staat dit concept nog in babyschoenen, niet eens kinderschoenen. Leony Coppens gaf er in 2015 een aanzet toe. Door haar geïnspireerd wil ik er graag proberen een vervolg aan te geven. Leerkrachten moeten echt beseffen: de leerkracht kan het verschil maken. Veel kinderen hebben niemand anders.

[1] Lindenauer, R. Boer, F (2013). *Trauma bij kinderen*. Houten: Lannoocampus.

[2] Steketee, M. (2017). De olifant in de (kinder)kamer Intergenerationele overdracht van geweld in gezinnen:

hoe doorbreken we de cirkel? Jonker-Verwey instituut.

[3] Perry, B. D. (1996). *Maltreated Children: Experience, Brain Development and the Next Generation*. New York: W.W. Norton & Company.

[4] Kolk, B. van der (2016). *Traumasporen. Het herstel van lichaam, brein en geest na overweldigende ervaringen*. Uitgeverij Mens!

[5] Perry, B. & Szalavitz, M. (2016). *De jongen die opgroeide als hond*. Amsterdam: Scriptum.

[6] Coppens, Schneijderberg & van Kregten (2015). *Lesgeven aan getraumatiseerde kinderen. Een praktisch handboek voor het basisonderwijs*. Amsterdam: SWP.

[7] Perry, B. D. (2016) The Brain Science Behind Student Trauma. Stress and Trauma inhibit Students' Ability to Learn. *Education Week*. 36 (15), 28.

[8] Horeweg, A. (2018). *De traumasensitieve school. Anders kijken naar gedrag*. Houten: Lannoocampus.

Anton Horeweg, auteur *De traumasensitieve school. Anders kijken naar gedragsproblemen in de klas*. Houten: Lannoocampus.